

PUBLICACIONS DELS «AMICS DEL LLIBRE»

VI

A. ROVIRA I VIRGILI

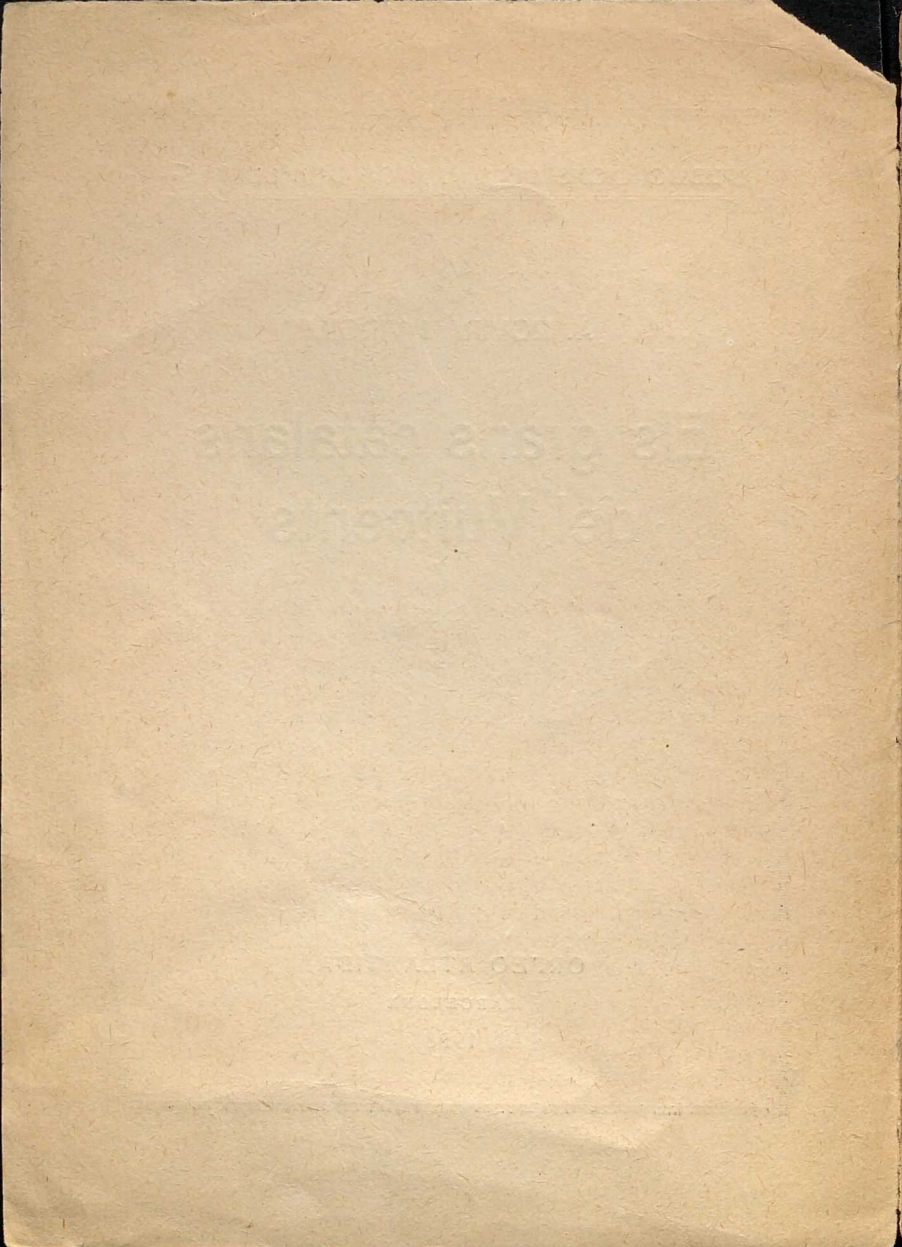
Els grans catalans del Vuitcents

ORFEO ATLANTIDA

BARCELONA

1928

D36

c651533145

614809135

EL centenari de la naixença de patricis assenyalats porta a la memòria dels catalans del nostre segle el record d'aquell estol de figures il·lustres que passaren per la història de Catalunya en el segle darrer. Si és rebutjable el blasme que es dirigeix en general al segle XIX europeu quan se'l qualifica d'estúpid, més rebutjable és encara si hom vol aplicar-lo al segle XIX català, que amb tots els seus defectes, amb totes les seves tares, és un temps pròdig de valors morals i constitueix un període de transició, però de transició cap a un estadi superior. Una de les característiques del Vuitcents català és la multitud d'homes eminents que va donar a la nostra terra. Compareu els catalans assenyalats del segle XIX amb els dels segles XVIII, XVII i XVI, i podreu comprovar ràpidament el fort avantatge d'aquells en el nombre i en la qualitat.

La celebració dels centenaris ha fet reviure davant del nostre poble les figures de Llorens i Barba, de Balmes, de Piferrer, de Milà i Fontanals, de Rubió i Ors, de Pons i Gallarza. Aquests darrers anys han estat celebrats alguns cen-

1700575529

tenaris més: el de Pi i Margall, el de Clavé, el de Víctor Balaguer, el de Marian Aguiló. I en els anys pròxims aniran venint els centenaris d'Adolf Blanch, de Fortuny, de Valentí Almirall, de Jacint Verdaguer. Podríem estar satisfets que en el Noucents tingués Catalunya un tan brillant estol d'homes asenyalats.

Prou sabem que l'ideari i l'actuació d'aquells homes, o d'una gran part d'ells, no pot ésser completament acceptada pels catalans dels nostres dies. En molts ordres, sobretot en l'ordre de la seva consciència ètnica, Catalunya ha realitzat, del segle XIX al segle XX, un progrés formidable, decisiu. Però seria absurd d'exigir als homes de cent anys o cinquanta anys enrera—poetes, literats, artistes, historiadors, polítics—una direcció d'esperit i una sensibilitat que no eren de llur temps. I encara cal afegir que en la bona direcció i en la major sensibilitat del nou segle hi tenen una part importantíssima aquells homes, que en mig de la confusió caòtica i de les contradiccions múltiples dels períodes de transició van treure novament a flor de terra els tresors racials colgats per la morta sedimentació de les centúries de decadència.

Els catalans del segle XIX sentiren, quasi tots, la influència de la ventada romàntica. Però en certs aspectes artístics i literaris del romanticisme d'aquella hora hi ha un inflament morbós, un embotornament, diríem, que no s'avé gaire amb les qualitats essencials de la nostra raça. I és interessant de veure com aquesta inflor—que ja presentaven, per cert, moltes obres del teatre castellà, força abans del romanticisme històric—desapareix de pressa en alguns catalans vuitcentistes, com en el cas de Pi i Margall, i en altres s'atenua a través dels anys, com en el cas de Víctor Balaguer. Encara cal notar que, en el ple de la influència romàntica a la Península, altres catalans eminents van restar lliures de les principals tares del romanticisme.

És veritat que, de vegades, l'esperit català s'encén, es fa arrauxat i arriscat, esclata amb violència. Hom ha volgut presentar els catalans com una gent positivista i pràctica; i la veritat és que dintre d'ells s'abranda sovint la foguerada de la passió, i més sovint encara hi ha encesa la flama lluminosa de l'idealisme. Però fins en aquests casos, els catalans racionals senten aversió als enfarfecs pomposos i a les disfresses retòriques de la buidor. En la ciència com en l'art, en l'arquitectura com en la literatura, la millor característica catalanesca és la bella sobrietat de l'expressió.

Seny? Seny, sí. Però seny fecundat per la flama. El seny, tot sol, seria estèril. Més encara: seria esterilitzador. Si hem de considerar el seny com un fre de l'ànima, convé de recordar que aquest fre no té aplicació en la immobilitat espiritual. Un fre no és, en veritat, un aturador del moviment. N'és un ordenador. El seny és la intervenció directiva de la intel·ligència en el moviment que surt dels impulsos sentimentals de l'home. L'home assenyat no és l'home fermat. El fre és per als que es mouen, no per als que estan parats. El conservador, el quietista, és l'home que té menys seny, perquè és l'home que no té ocasió per fer servir el seny. I al contrari, com més fort es fa en un home l'impuls de l'acció eficaç, més ric de seny es revela. El seny és una qualitat positiva. No és el regateig davant de l'ambició, ni la poruguesa davant del perill, ni l'esverament davant del coratge, ni la curtedat contra l'audàcia.

Nosaltres, doncs, veiem el seny com una força que manté l'equilibri del moviment, no pas com un destorb que atura el moviment o que fa sistemàticament lenta la marxa. La lentitud només ha d'ésser admesa en aquells trams del recorregut en els quals és necessària per al manteniment de l'equilibri.

El seny, o sigui el sentit d'equilibri dinàmic, és ben visible

en els grans catalans del Vuitcents. La falla d'una part d'aquests homes la trobem en l'acceptació, conscient o inconscient, parcial o total, d'escoles, de tendències i de fets socials que eren una superposició exòtica o una supervivència anacrònica. Ells van prendre per realitats definitives algunes coses que només eren un postís passatger.

No sols trobem injust el blasme acusador contra els catalans assenyalats del segle XIX, sinó que hem de dir que els creiem molt superiors a llur època. Aquesta superioritat, en un grau no tan alt i més variable, la va tenir aleshores també, en conjunt, el poble català, que en determinats episodis mostrà qualitats de gran poble. Podríem dir que els catalans del segle passat van ésser actors d'altres condicions que van haver de fer la temporada amb un repertori dolent.

La nostra posició de catalans del Noucents davant els catalans del Vuitcents no ha d'ésser de condemnació, ni d'oblid, ni de menyspreu. Ha d'ésser, això sí, de rectificació i més encara de precisió. Moltes de les direccions literàries, intel·lectuals i sentimentals del nostre segle les trobem ja en els homes del segle anterior, però en forma boirosa, imprecisa, oscil·lant. La nostra feina de catalans d'ara està, principalment, dins les diverses esferes de l'activitat humana, a donar tota la força de la claror i de la nitidesa a les coses imprecises que bategaven en la pensa i en el cor d'aquells grans catalans.

Ni les tendències literàries i artístiques, ni els criteris científics, ni les posicions espirituals d'aquells homes ens servien integralment. En la literatura, en la ciència i en el pensament, hem superat l'etapa que el Vuitcents representa. Però això ha estat possible perquè els catalans del segle passat van saber reaccionar contra les fatalitats hostils i contra les influències nocives. Aquesta reacció va produir, al principi, un enterboliment. I en mig de l'aigua enterbolida hi havia les supervivències del passat i els gèrmens de l'esdevenidor, les

clofolles mortes i les llavors vitals. Dins l'ànima d'aquells catalans es lliurà la gran batalla del segle. Hi hagué reculades i avenços, victòries i desfetes, heroïsmes i covardies, rebel·lions i submissions. Però la victòria fou, fonamentalment, per a la bona direcció; i en tombar el segle, la literatura, l'art, l'espiritualitat i el pensament de Catalunya, pogueren gaudir ja els benifets fecunds de la victòria aconseguida.

Aquesta victòria espiritual la porten dins d'ells els catalans de l'últim terç de la centúria passada que arribaren a la centúria nova: Verdaguer, Guimerà, Torres i Bages, Maragall, Costa i Llobera, Prat de la Riba. Aquest altre estol de grans catalans del Vuitcents és més nostre a mesura que s'acosta més cap a les generacions noucentistes. Ells encara pertanyen al període de transició, però corresponen a l'etapa en què els problemes fonamentals de la literatura, l'art i l'espiritualitat de Catalunya estan resolts en el sentit que el Noucents ha vist triomfar. Podem dir que aquest estol que enllaça els dos segles fou el dels qui completaren la victòria després d'haver quedat decidida la batalla entre les diverses tendències.

Nosaltres mirem la successiva celebració dels centenaris de catalans assenyalats, com un reposat passeig retrospectiu pel caminal de la història. Les figures d'aquests catalans són immòbils estàtues perennes sota els arbres protectors. Al sòcol de cada estàtua hi ha gravats una data i un nom...

